

ruat¹: post hunc ergo finem libri, rursus alterius apparet exordium, ejusdem forsitan hominis auctoris, ejusdem tamen, quod non dubitatur, erroris. Disputare autem coeperat, quod caro alium haberet fabricatorem, non Deum: unde cum perpauca dixisset, in ipso exordio coepita finita sunt. Sed utrum ipse auctor an scriptor codicis non potuerit implere quod coeperat, nescio. De hac tamen dementia hominum non considerantium quid loquantur, adversus Manichæos multa jam scripsimus. Et in hujus ipsius operis initio idonea, quantum existimo, jacta sunt fundamenta, quibus prudens et pius lector intelligat, non ideo subtrahendam carnem operibus Dei, quod spiritus natura sit potior; nec ideo mala esse ista temporalia, quia merito eis præponuntur æterna; nec ideo bona terrena detestanda, quia sunt cælestia meliora, eum Deus creaverit omnia bona, magnus in magnis,

¹ Ita in Mss. At in editis, *et seducere si possint multitudinem querant.*

sed non parvus in parvis. Jam illud aliud quod in eodem codice scribi coeperat, Adimanti opus est, illius discipuli Manichæi, qui prænomine Addas² dictus est: ubi de utroque Testamento velut inter se contraria testimonia proferuntur versipelli dolo sitate, velut inde ostendatur utrumque ab uno Deo esse non posse, sed alterum ab altero. Contra hoc autem malignum machinamentum jam olim scripsimus, ut paulo ante commemoravi, et ipsum opusculum nostrum habere vos credo. Quamvis quedam sint perpauca in fine ipsius operis Adimanti, quibus non respondi: nescio quibus enim, ut fieri solet, incurrentibus, quæ magis videbantur urgere, illa interrupta sic remanserunt. Sed, ut dixi, in hinc perpauca sunt, quæ si Dominus voluerit, quantocius explicare curabo.

² Sic antiquiores Mss. At editi, *quæ proprio nomine Addas.*

IN SUBSEQUENTES SCRIPTIONES,

Vide lib. 2, cap. 44, Retractationum, tom 1, col. 648, verbis, Inter hæc (a) Orosii, usque ad col. 649, verbis, Fili Orosi. M.

(a) Hæc illa in Retractationibus proxime ante notata, sive tempora, sive opuscula, inter quæ se Orosii Consultationi de Priscillianistis et Origenistis respondisse testatur Augustinus, incidunt in Christi annus circiter 415.

CONSULTATIO SIVE COMMONITORIUM

OROSII AD AUGUSTINUM

DE ERRORE PRISCILLIANITARUM ET ORIGENITARUM.

INCIPIT

Beatissimo patri Augustino episcopo, Orosius.

1. Jam quidem suggesteram Sanctitati tuæ, sed Commonitorium suggestere tibi tunc offerre meditabar, cum te expeditum animo ab aliis dictandi necessitatibus esse sensissem. Sed quoniam domini mei, filii tui, Eutropius et Paulus episcopi, eadem qua et ego puer¹ vester, salutis omnium utilitate permoti, commonitorium jam dederunt de aliquantis hæresibus, nec tamen omnes significarunt; necesse fuit me festinato edere et coacervare in unum omnes perditionum arbores cum radicibus et ramis suis, et offerre ignienti spiritui tuo, ut tu viso agmine perspectaque nequitia, permittaris quam possis dispositionem adhibere virtutis². Tu tantum, beatissime pater, malignas aliorum plantationes vel insertiones crue atque succide, et veram sparge sementem, nobis de tuis fontibus rigaturis. Ego testem Deum spondeo, et incrementum operis tui spero, quia terra illa quæ nunc ingratos fructus insincere culta exhibet, si eam de manna illo recondito tu apud me mandando³ et re-

¹ Porte, *presbyter.*

² Varii codices, *qua possis dispositione studium adhibere virtutis.*

³ Editi, *in sincera cultura exhibet, si eandem anno illo recondito apud te mandando.* Castigantur subsidio Ms. Sigirannensis, seu S. Cigiranni.

plendo visitaveris, usque in centesimum fructum profusa aliquando liberius ubertate proficiet. Per te Dominus Deus noster, per te, inquam, beate pater, quos castigavit in gladio, emendat in verba. Ad te per Deum missus sum; de te per eum spero, dum considero qualiter actum est, quod huc venirem. Agnosco cur venerim: sine voluntate, sine necessitate, sine consensu de patria egressus sum, occulta quadam vi actus, donec in istius terræ litus allatus sum. Hic demum in eum resipui intellectum quod ad te venire mandabar. Impudentem non judices, si accipis contentem. Fac me ad dilectam dominam meam⁴ idoneum negotiatorem inventa margarita (*Matth. xiii, 46*), non fugitivum servum eversa substantia reverti. Dilacerati gravius a doctoribus pravis, quam a cruentissimis hostibus sumus. Nos confitemur offensam, tu pervides plagam: quod solva superest, adjuvante Domino largire medicinam. Brevis ergo et quid ante male plantatum convulvit, et quid postea pejus insertum prævaluit, ostendam.

2. Priscillianus, primum in eo Manichæis miserior,

⁴ Editi, *dilectam dominam meam.* At Mss., *dilectam dominam meam*: patriam scilicet, ad quam reverti cupit.

quod ex Veteri quoque Testamento haeresim confirmavit, docens animam quæ a Deo nata sit, de quodam promptuario procedere, profiteri ante Deum se pugnaturam, instrui adhortatu¹ angelorum: dehinc descendentem per quosdam circulos a principatibus malignis capi, et secundum voluntatem victoris principis in corpora diversa contrudi, eisque adscribi chirographum. Unde et Mathesim prævalere firmabat, asserens quod hoc chirographum solverit Christus, et affixerit cruci per passionem suam: sicut ipse Priscillianus in quadam epistola sua dicit: « Hæc prima sapientia est, in animarum typis divinarum virtutum intelligere naturas, et corporis dispositionem. In qua obligatum cælum videtur et terra, omnesque principatus sæculi videntur adstricti sanctorum dispositiones superare. Nam primum Dei circulum et mittendarum in carne animarum divinum chirographum, Angelorum et Dei et omnium animarum consensibus fabricatum Patriarchæ tenent, qui² contra formalis militiæ opus possident: » et reliqua. Tradidit autem nomina Patriarcharum membra esse animæ, eo quod esset Ruben in capite, Juda in pectore, Levi in corde, Benjamin in femoribus: et similia. Contra autem in membris corporis, cæli signa esse disposita, id est, arietem in capite, taurum in cervice, geminos in brachiis, caucrum in pectore, etc. Volens subintelligi tenebras æternas, et ex his principem mundi processisse. Et hoc ipsum confirmans ex libro quodam, qui inscribitur Memoria Apostolorum, ubi Salvator interrogari a discipulis videtur secreto, et ostendere quia de parabola evangelica quæ habet, *Exiit seminans seminare semen suum* (*Math. xiii, 3*), non fuerit seminator bonus: asserens, quia si bonus fuisset, non fuisset negligens, non vel secus viam, vel in petrosis, vel in incultis jaceret semen; volens intelligi hunc esse seminantem, qui animas captas spargeret in corpora diversa quæ vellet. Quo etiam in libro de principe humorum et de principe ignis plurima dicta sunt, volens intelligi, arte, non potentia Dei, omnia bona agi in hoc mundo. Dicit enim esse virginem quamdam lucem, quam Deus, volens dare pluviam hominibus, principi humorum ostendat: qui dum eam apprehendere cupit, commotus consudet, et pluviam faciat, et destitutus ab ea, nungitu suo tonitrua concitet. Trinitatem autem solo verbo loquebatur: nam unionem absque ulla existentia aut proprietate asserens, sublato et, Patrem³, Filium, et Spiritum sanctum, hunc esse unum Christum dicebat.

3. Tunc duo cives mei, Avitus, et alius Avitus, cum jam tam turpem confusionem per se ipsam veritas sola nudaret, peregrina petierunt. Nam unus Jerosolynam, alius Romam profectus est. Reversi, unus retulit Origenem, alius Victorinum: ex his duobus, alter alteri cessit; Priscillianum tamen ambo damnarunt. Victorinum parum novimus; quia adhuc pene

ante editiones suas, Victorini sectator cessit Origeni. Cœperunt ergo ex Origene magna plura proponi, quæ ex modica occasione veritas ipsa præcederet. Didicimus enim de Trinitate doctrinam satis sanam, omnia quæ facta essent, a Deo facta esse, et omnia bona valde, et facta de nihilo: tunc deinde Scripturarum solutiones satis sobrias⁴. Omnia hæc statim a sapientibus fidei pristinorum expurgatione suscepta sunt. Remansit sola offensa de nihilo. Credere enim persuasum erat esse animum: non tamen persuaderi poterat factam esse de nihilo; argumentantes, quia voluntas de nihilo esse non possit. Hoc pene usque ad nunc manet⁵. Isti vero Aviti duo, et cum his sanctus Basilius Græcus qui hæc beatissime docebant⁶, quædam ex libris ipsius Origenis non recta, ut nuper intelligo⁷, tradiderunt. Primum omnium antequam facta apparerent, semper in Dei sapientia facta mansisse dicentes, hoc verbo: Deus enim quæcumque fecit faciendo non coepit. Deinde dixerunt Angelorum, Principatum, Potestatum, animarum ac dæmonum, unum principium, et unam esse substantiam: et vel archangelo, vel animæ, vel dæmoni locum pro meritum qualitate datum esse, atentes hoc verbo: Majorem locum minor culpa promeruit. Mundum novissime ideo esse factum, ut in eo animæ purgarentur, quæ ante peceaverant. Ignem sane æternum, quo peccatores puniantur, neque esse ignem verum, neque æternum, prædicaverunt, dicentes, dictum esse ignem, propriæ conscientiæ punitionem: æternum autem juxta etymologiam græcam, non esse perpetuum, etiam latino testimonio adjecto; quia dictum sit, *in æternum, et, in sæculum sæculi* (*Psal. ix, 6, etc.*): postposuerit æterno: ac sic omnes peccatorum animas post purgationem conscientiæ in unitatem corporis Christi esse redituras. Voluerunt etiam de diabolo asserere, sed non prævaluerunt: eo quod cum substantia in eo bona facta perire non possit, exusta in totum malitia, diaboli aliquando salvandam esse substantiam. De corpore vero Domini sic tradiderunt: quia cum usque ad nos veniens Filius Dei post tot millia annorum, otiosus eo usque non fuerit, sed prædicans remissionem angelis, potestatibus, atque universis superioribus, cum qualitatem formæ eorum quos visitaret assumeret, usque ad palpabilitatem carnis assumptioni specie transivisse: hoc passione⁸ et resurrectione determinans, rursus donèc usque ad Patrem veniret ascendendo tenuasse: ita neque depositum nunquam⁹ fuisse corpus, nec in corpore ullo regnantem circumscribi Deum. Creaturam quoque subjectam corruptioni, non volentem, intelligendam⁷ esse dicebant, solem et lunam et stellas; et hæc non elementarios esse fulgures, sed rationales potestates: præbere autem servitium corruptioni, propter eum

¹ In iisdem codicibus, *solutione satis sobria, omnia hæc, etc.*

² Vaticani codicis, *usque adhuc memet.*

³ Sigeramiensis Mss., *hæc beatissimi edocebant.*

⁴ Sic Mss. Al editi, *ut nunc perintelligunt.*

⁵ Am. et Fr., *specie crasius se huc passione, etc.*

⁶ Vaticani Mss. cum Am. et Fr., *usquam.*

⁷ Am. et Fr., *intellectam.*

¹ Ita Vaticani Mss. Al editi, *adoratu.*

² Sola editio Lov., *quæ.*

³ In Vaticanis Mss., *sublato et patre, filium, etc.*

qui subiecit in spe (*Rom. viii, 20*).

4. Hoc, sicut retinere potui, breviter expositum est, ut perspectis omnibus morbis medicinam adhibere festines. Est veritas Christi in me, quia propter venerabilem reverentiam Sanctitatis tuæ esse impudens non audeam, nisi evidenti iudicio et ordinatione

Dei ad illius tanti et talis populi, cui sicut peccanti plaga imposita est, sic post plagam cura debetur, remedia proferenda te electum, me missum esse cognoscerem. Memor mei, beatissime pater, multorumque qui mecum velut ros eloquium tuum ut super eos descendat, expectant, esse dignare.

S. AURELII AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

AD OROSIUM

CONTRA

PRISCILLIANISTAS ET ORIGENISTAS

Liber unus (a).

CAPUT PRIMUM. — 1. Respondere tibi quærenti, dilectissime filii Orosi, nec ad omnia debeo, quæ in tuo Commonitorio posuisti, nec omnino non debeo, ne studium tuum, quod mihi gratissimum est, contempsisse videar, et ob hoc intemperanter offendam. Nam in quibusdam opusculis nostris, quæ vel legisti, vel legere poteris, multa dicta sunt, quæ valeant adversus hæresim Priscillianistarum: quamvis non mihi eos proposuerim refellendos; sed cum aliud agerem, etiam hoc me egisse nunc intelligo, quando ex te audio quid illi sentiant. Quod enim est adversus Manichæos multis a me locis de anima disputatum, quæ licet secundum quemdam modum suum sit immortalis, tamen in deterius deficiendo et in melius proficiendo mutabilis esse convincitur, et per hoc non esse de Dei substantia dilucidissime ostenditur, simul quoque Priscillianiani dogma subvertit. Hoc enim uno firmissime constituto, quod et verissimum est, et in seipso unusquisque admonitus facillime agnoscit, neque illi, neque isti inveniunt unde suas fabulas texant. Quid autem opus esse ire per amputandos ramos loquacissimi erroris, cujus radicem effodere atque extirpare compendium est; cum præsertim et ipse grateris, jam illa fabulosissima deliramenta apud vos esse convicta?

CAPUT II. — 2. Sed de anima quæstionem adhuc usque versari, utrum eam Deus (quoniam particulam vel defluxionem ejus non esse jam constat) ex nihilo creasse dicendus sit, eo quod durum et impium videatur voluntatem Dei dicere nihil esse, quo volente

creata est: hoc quidem jam non pertinet ad redarguendam Priscilliani sacrilegam vanitatem. Sive enim ex nihilo facta sit anima, sive hoc propiæ dicendum non sit, quia Dei voluntate facta est, quæ voluntas utique non est nihil: tamen quia facta, et Dei natura non est¹, profecto hæresis illa refellitur, quæ animam primitus naturam Dei esse contendit, ut habeat unde concinet² ibi quidquid aliud falsitatis adjungit. Verum quia et istam quæstionem spernere et indiscussam relinquere non oportet; quærendum est ab istis, qui propterea nolunt animam ex nihilo factam credere, ne voluntatem Dei qua facta est nihil esse asserant, quærendum est ergo ab eis, utrum nullam creaturam ex nihilo factam esse fateantur. Si enim id putant, verendum est ne aliam quamdam naturam conentur inducere, quæ neque Deus sit, nec tamen nihil sit, quam velut materiam sibi subjectam nisi Deus haberet, unde faceret quidquid fecit invenire non posset. Nam dum quæritur unde creaturam suam Deus fecerit, quædam materies quæritur: sicuti est fabro lignum, vel quodlibet corpus, quod nisi habuerit, ea facere quæ ab ejus arte expetuntur, omnino non poterit. Cum ergo respondetur, Ex nihilo; quid respondetur, nisi nullam ei subjectam fuisse materiam, quam ipse non fecerat, ut haberet unde faceret, si quid vellet, et quam nisi haberet, facere non valeret? Materies quippe mundi, quæ in rebus mutabilibus utcumque dignoscitur, ab ipso constituta est, a quo constitutus est mundus. Quapropter etsi fecit aliquid Deus aut facit ex alia quacumque re; non tamen ex ea re fecit aut facit,

ADMONITIO PP. BENEDICTINORUM.

Liber ad Orosium contra Priscillianistas et Origenistas, ex Vaticanis duobus Mss. ex quinque Gallicanis, Colbertino, Sorbonico, Sigirannensi, Victorinis duobus, et ex antiquioribus editionibus correctus est.

Comparavimus præterea eas omnes editiones initio Retr. et Confess., t. 1, memoratas. M.

¹ Mss., qua facta est, Dei natura non est.

² In Victorinis aliisque nonnullis edicibus connect.

(a) Scribitur anno Christi 415.